

АНЕКС НА ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

СЕДМИ РАЗРЕД

ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Слободна наставна активност: ВРЕДНОСТИ И ВРЛИНЕ КАО ЖИВОТНИ КОМПАС II

Наставник: Катарина Јованетић

Циљ програма је оснаживање личног развоја ученика и подстицање развоја вредности и врлина као главних ослонаца и водича у животу за добробит појединца и друштва, као и развој социјалних вештина значајних за просперитет, физичко и ментално здравље и живот у атмосфери узајамног уважавања и бриге једних за друге.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Слободна наставна активност *Вредности и врлине као животни компас I и II* нуди се ученицима од петог до осмог разреда с тим да је они могу бирати само једном у другом циклусу. То су два програма која су по садржају иста али са делимично различитим исходима (захтевнији су за ученике 7. и 8. разреда) и начином рада имајући у виду разлике у узрасту ученика што се огледа у избору подстицаја, примера, техника рада и сложености захтева. Смернице за рад наставник може наћи у Општем упутству за остваривање свих СНА као и у упутствима која иду уз ова два програма која су детаљнија и изражавају њихове специфичности.

У остваривању програма *Вредности и врлине као животни компас II* треба имати у виду узрасне карактеристике ученика од 13 до 15 година и њихово дотадашње искуство живота у заједници. Након бурних промена у пубертету адолесценти улазе у нешто мирнију фазу посебно ако се посматрају биолошке промене. Међутим, још увек је то комплексан развојни период у психосоцијалном смислу. Искорачили су из периода детињства, а нису још одрасле особе. Главни психосоцијални задатак адолесцента у том узрасту је формирати чврст лични идентитет који омогућава особи да доживи себе као посебну и независну личност, свесну себе у континуитету. Често су осетљиви, рањиви, несигурни а неки од њих, у већој или мањој мери, бунтовни и склони супротстављању ауторитету. Зато су за њих погодне технике рада у којима ће имати прилику да дебатују, полемишу, преиспитују, критички разматрају, закључују на основу аргумената. Осим тога, расте њихов капацитет да промишљају унапред, предвиђају последице, анализирају ситуације, посматрају из различитих позиција, замишљају шта би било кад би било...што омогућава другу врсту разговора него са ученицима приликом остваривања *Вредности и врлине као животни компас I*. Осим тога, ученицима се приближава доношење одлуке о наставку школовања што даје један другачији поглед на свет око себе и захтева проспективно мишљење. Програм слободне наставне активности *Вредности и врлине као животни компас II* почива на уверењу да су вредности које негујемо унутрашњи водич или нека врста "компаса" кроз живот. Задовољство људи, њихов просперитет, физичко и ментално здравље у директној су вези са животом у атмосфери заснованој на вредностима, у позитивној, безбедној средини узајамног уважавања и бриге једних за друге. Ученицима није довољно само говорити о вредностима и врлинама. Они их морају на различите начине доживљавати и упознавати, кроз опсервацију света око себе и разговор о томе, кроз разликовање позитивних и негативних примера и кроз практиковање различитих социјалних вештина које су потребне да би се живело у складу са вредностима и врлинама. Садржај програма дат је у оквиру тематских целина: Животне вредности; Људске врлине; Социјалне вештине и Добročинство. Као и код других програма за наставника главна смерница у раду су исходи које треба постићи а дати садржај је оквир унутар ког се треба кретати. Неки кључни појмови садржаја као нпр. сарадња већ се налазе у програмима више обавезних предмета, у програмима слободних наставних активности (нпр. Животне вештине и Филозофија са децом), у знатној мери у изборним програмима Верска настава и Грађанско васпитање, а кореспондирају и са активностима часа одељенског старешине. Међутим, у овом програму се фокусирано ради на откривању и успостављању везе између вредности и врлина са добробити појединца и друштва чиме се јача васпитна улога школе и подршка целовитом развоју ученика. Дакле, програм се не односи на лепо понашање већ задире у суштину прихватања себе, других и заједнице и намењен је ученицима који су у узрасту који карактеришу питања идентитета (личног и групног), бројне дилеме шта је исправно а шта не, како бити прихваћен у групи а не изневерити себе, како решавати конфликтне ситуације и сл. Програм је тако конципиран да својим садржајем, очекиваним исходима и препорученим начином рада са ученицима пружа велики простор за подстицај развоја више међупредметних компетенција. Основна карактеристика програма је оријентација на позитиван аспект живота човека, односно његове врлине а не мане. У фокусу нису насиље, сукоби, дискриминација већ напротив примери сарадње, одговорности, волонтерских акција, бриге о другима, толеранције....Циљ је да ученици препознају да, упркос сензационалистичком начину приказивања света око нас у медијима (ко је кога преварио, слагао, повредио...), заправо највећи број људи живи у складу са позитивним вредностима и врлинама. Ученике треба континуираном охрабривати да јачају осетљивост за препознавање примера таквог понашања. Од њих се може тражити да у данима између два часа забележе неки позитиван пример (не мора бити ништа велико) који су приметили у свом окружењу и/или шире (неко је са неким поделио ужину, неко је неке понео торбу, уплео кику, показао како се решава задатак из

математике, помогао старијој особи да пређе улицу, помогао наставници да носи географске карте и сл.) и да на часу то поделе једни са другима. Наставник може увести праксу да часови почињу неким таквим примерима чиме добра дела постају видљивија. То се може проширити још неким активностима. На пример, ученици могу од тих уочених добрих понашања да направе плакат за хол школе, текст за школски часопис или да осмисле “медаље” које ће делити ученицима који су исказали осетљивост за друге људе и заједницу и показали просоцијално понашање. Иако се у програму инсистира на позитивном приступу неминовно је да ће ученици имати потребу да размене мисли и осећања и о негативним појавама. Многи садржаји су такви да ће изазвати опречна мишљења код ученика и од тога никако не треба бежати, напротив треба их искористити да ученици самостално освесте значај вредности и врлина. На пример, како живимо у потрошачком друштву где су материјалне вредности стављене у први план може се очекивати да ученици заговарају да је важна вредност новац и да се њиме може све остало купити. У овом програму новац није дат као вредност иако се не може оспорити његов значај за живот људи али са ученицима треба тако радити да га они третирају као средство а не као циљ. Као и код других програма и овде ученике треба упознати са садржајем и начином рада. За почетак са њима се може разговарати шта је компас, чему служи и навести да велики морепловци никада не би открили нове континенте да нису имали ту малу справицу да их води у правом смеру. Затим треба направити везу са насловом ове слободне наставне активности и проверити како ученици разумеју шта су вредности и врлине. Да би им олакшао наставник их може подсетити на анализе књижевних дела које су радили на часовима српског језика у оквиру којих се увек даје опис ликова и мотивација њиховог понашања што има везе са вредностима и врлинама. Активност се може завршити разговором о песми Бране Црнчевића Кад би мени дали један дан (из програма за Српски језик у 4. разреду). Стихови ове песме одговарају концепту овог програма и могу бити нека врста заштитног знака јер кажу Када би мени дали један дан, ја га не бих потрошио сам, пола дана ја бих дао неком ко је добар а случајно сам... Како у слободним наставним активностима нема предавања, уџбеника, писмених задатака и нумеричког оцењивања, важна активност наставника је да осмисли како ће садржај приближити ученицима и које форме рада су погодне да би се постигли очекивани исходи. Наставник треба да посвети посебну пажњу избору подстицаја којим уводи ученике у тему или кључне појмове садржаја а који их мотивишу да се тиме баве.

У наставку упутства за сваку тему из програма дате су смернице, препоруке за рад. Наставници имају слободу да осмишљавају на који начин ће обрађивати садржаје и са којим материјалима али увек имајући у виду исходе које треба постићи. Издвајамо неколико техника које процењујемо као погодне за рад са ученицима у овој области с тим да су неке препоручене и за млађе ученике а неке су додате само за ученике 7. и 8. разреда.

Драматизација – ученици драматизују изабрани текст који у себи има неки вредносни проблем – на тај начин се стимулише разумевање како изгледају ствари из туђег угла, како се проблем може решавати и сл.

Разговори о људима који су пуно учинили за заједницу – ове активности имају за циљ да ученици увиде да се иза сваког великог достигнућа крије стрпљење, издржљивост и вежбање, а иза подршке заједници и поседовање одређених вредности и спремност да се особа посвети њиховом остваривању. Пример такве особе може бити Михајло Пупин.

Разговор са гостима који су учинили добро дело – организовање посете особа које су урадиле нешто што се уклапа у концепт програма. То може бити нпр. ватрогасац који је спасао особу из пожара али и неки ученик који је видео да гори кућа и јавио ватрогасцима. Уколико има услова наставник може организовати гостовање особе која је жива зато што је неко за њу учинио велико дело нпр. дао бубрег и пуно крви. Уколико је то изводљиво гост може бити и особа која је донирала бубрег (може се контактирати Удружење деце бубрежних болесника и трансплантираних особа <http://svezaosmeћ.org.rs>). Пре гостовања ученике треба упознати са животом бубрежних болесника и поступком дијализе и заједнички припремити питања која ће им поставити.

Моделирање кроз лични пример или пример појединаца из школе – када ученици виде да се наставник труди да помаже другима или се у школи високо вреднује такво понашање то представља моћан начин подучавања вредностима.

Подстицање самоиницијативе – охрабрити ученике да сами проналазе начине како могу самостално помоћи другима у свакодневном животу с тим да то не треба да буде ништа велико нпр. помоћ старијим особама у комшилуку, брига о млађој браћи и сестрама или једноставно пружање подршке пријатељима у школи.

Награђивање позитивног понашања - истицање и похваљивање ученика који помажу другима и испољавају другарско понашање. Награђивање позитивног понашања подстиче ученике да буду пажљив и корисни у заједници.

Разговор о филмовима – разговор о животним вредностима и врлинама ликова који се појављују у изабраном филму даје ученицима јаснију слику о понашању људи. Примери филмова који имају капацитет да подстакну на размишљање и размену осећања.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: Врлине и вредности као животни компас 1	разред: седми	
Годишњи фонд часова: 36	Недељни фонд часова: 1	
<p>Циљ наставе</p> <p>Циљ програма је оснаживање личног развоја ученика и подстицање развоја вредности и врлина као главних ослонаца и водича у животу за добробит појединца и друштва, као и развој социјалних вештина значајних за просперитет, физичко и ментално здравље и живот у атмосфери узајамног уважавања и бриге једних за друге.</p>		
<p>УЏБЕНИЦИ, ПРИРУЧНИЦИ, РАДНЕ СВЕСКЕ, ТЕСТОВИ И ДРУГА ЛИТЕРАТУРА:</p> <p>Како у слободним наставним активностима нема предавања, уџбеника, писмених задатака и нумеричког оцењивања, главна активност наставника је да осмисли како ће садржај приближити ученицима и које форме рада су погодне да би сепостигли очекивани исходи.</p>		
<p>НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА:</p> <p>Подстицаји могу бити врло различити као што су слике, фотографије, цртежи, кратке приче или видео записи...</p>		
<p>ИНОВАЦИЈЕ:</p> <p>коришћење мултимедијалне технологије, тематски часови у сарадњи са другим предметима, рад у групама, обрадодређене теме кроз драматизацију</p>		

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ										ОБРАДА	ДР. ТИПО ЧАСА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI		
1.	Врлине и вредности као животни компас	4	5	4	4	2	4	4	5	3	2	/	36

Р.БР. ТЕМЕ	ОБЛАСТ/ТЕМА	И С Х О Д И	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
1.	Животне вредности - Живот - Породица - Здравље - Љубав - Образовање - Мир - Другарство - Заједништво - Социјална правда или једнакост	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - наведе неколико универзалних животних вредности и људских врлина и доведе их у везу са понашањемособе; - идентификује код себе врлине које поседује и којежели да развије; - препозна и именује врлине код блиских особа и ликова у књижевности, филму;	Ученик развија: - Компетенција за целоживотно учење. - Решавање проблема. - Одговорно учешће у демократском друштву. - Сарадња. - Комуникација. - Одговоран однос према здрављу. - Одговоран однос према околини. - Дигитална компетенција - Рад с подацима и информацијама.

<p>2.</p>	<p>Људске врлине</p> <ul style="list-style-type: none"> - Праведност. -Истинољубивост. -Одговорност. -Захвалност. -Поштење. -Толеранција. -Емпатија. -Поверење. -Солидарност. -Самоприхватање. -Одмереност. 	<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - идентификује код себе врлине које поседује и које жели да развије; - препозна и именује врлине код блиских особа иликова у књижевности, филму - покаже саосећање са другим људима, препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другоме у складу са својим могућностима; - препозна и именује сопствена и туђа осећања; 	<p>Ученик развија:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Компетенција за целоживотно учење. - Решавање проблема. - Одговорно учешће у демократском друштву. - Сарадња. - Комуникација. - Одговоран однос према здрављу. - Одговоран однос према околини. - Дигитална компетенција. - Рад с подацима и информацијама.
<p>3.</p>	<p>Социјалне вештине</p> <ul style="list-style-type: none"> -Брига за себе и друге. -Сарадња. -Асертивна комуникација. -Препознавање сопствених и туђих осећања. -Самоконтрола. 	<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> -покаже саосећање са другим људима, препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другоме у складу са својим могућностима; - препозна и именује сопствена и туђа осећања; - разликује асертивну комуникацију од агресивне и пасивне; - образложи значај дружења и наведе како се другарство негује неуметничком тексту; - препозна примере негативног понашања где је лична добробит испред општег добра; - наведе неколико техника самоконтроле осећања; 	<p>Ученик развија:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Компетенција за целоживотно учење. - Решавање проблема. - Одговорно учешће у демократском друштву. - Сарадња. - Комуникација. - Одговоран однос према здрављу. - Одговоран однос према околини.

		<ul style="list-style-type: none"> - прихвати одговорност за сопствено понашање; - образложи карактеристике конструктивног решавања конфликта; 	<ul style="list-style-type: none"> - Дигитална компетенција. - Рад с подацима и информацијама.
4.	<p>Добročинство</p> <ul style="list-style-type: none"> -Добročинитељи некад исад. -Црвени крст. - Осмишљавање и реализација мање акције за добробит неког појединца, групе или заједнице. 	<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наведе неколико глобалних и локалних организација које се баве хуманитарним радом; - исказе поштовање и захвалност према људима којичине добра дела за опште добро; - у дискусији покаже вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, напада проблем а не особу; - сарађује и буде члан тима 	<p>Ученик развија:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Компетенција за целоживотно учење. - Решавање проблема. - Одговорно учешће у демократском друштву. - Сарадња. - Комуникација. - Одговоран однос према здрављу. - Одговоран однос према околини. - Дигитална компетенција. - Рад с подацима и информацијама.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ

- СНА се описно оцењују (истиче се, добар и задовољава), а оцена не улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција.
- **Напомена:** Праћење и вредновање ће се прилагођавати условима рада и напредовању ученика.

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

	Поступак праћења и оцењивања	Инструменти за праћење напредовања	Време
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода Б) Ангажовање ученика у настави В) Самосталност у раду	<p>. Праћење и вредновање ученичких постигнућа не заснива се на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама.</p> <p>Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</p> <p>Критеријуми су: квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења.</p>	<p>-Евиденција :</p> <p>-Чек-листе са скалом процене</p> <p>-Посматрања</p> <p>-Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...)</p> <p>-Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)</p>	<p>Белешке са часова</p> <p>Пресек стања по класиф. периодима</p>

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА НАСТАВНОГ ПРОЦЕСА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА

- Препоручени начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за истраживање, прилагођавање задатака,)
- прилагођавање задатака ученицима са изузетним способностима врши се у складу са способностима сваког ученика.; подразумева најпре идентификацију ученика, а потом и прилагођавање садржаја кроз индивидуализован приступ и примену диференциране наставе како садржаја, тако и метода рада.